

BAĞIMSIZLIK SONRASI KIRGIZİSTAN EĞİTİM POLİTİKALARI VE UYGULAMALARI ÜZERİNE BİR İNCELEME

Fazlı POLAT(*)

ÖZ

Bağımsızlık sonrası Türk Cumhuriyetlerinin birçoğunda olduğu gibi Kırgızistan Cumhuriyeti'nin de yaklaşık 20 yıldan beri istediği halde halen çözemediği siyasi, iktisadi, askeri, kültürel, kalkınma ve iş birliği gibi önemli sorunları olduğu bilinmektedir. Bununla birlikte Kırgızistan Cumhuriyeti, son 10 yıl içerisinde iki kez iç savaşın (1991-2010 yıllarında Kırgız Özbek çatışmaları) eşliğinden dönmüştür. Ülkenin içinde bulunduğu bu siyasi süreç, bütün sosyo-ekonomik ve siyasal alanları etkilediği gibi eğitim politikalarını da etkilemiş olup, eğitim alanında yapılması planlanan değişiklikler ve modernizasyon yeterince uygulamaya konulamamıştır. Bu çalışmada biz, hali hazırdaki eğitim politikaları ve politikaların uygulanmasında meydana gelen aksaklıkları incelemeye çalıştık.

Anahtar Kelimeler: Kırgızistan, Bağımsızlık, Eğitim, Politika, Yasal,

ABSTRACT

A Research on Post-Independence of Kyrgyzstan's Education Policies and Practices

Even though Kyrgyzstan Republic have tried to solve issues for nearly 20 years, the Country still is known to have major unsolved problems such as political, military, economic, cultural, religious, educational, development and cooperation like majority of Turkic Republics after independence. However, Kyrgyzstan has returned to verge of civil war two times within the last 10 years (Conflicts between Kyrgyz-Uzbek in 1991 and 2010). Education policies have affected by the political process in the Country, and also some of planned changes and modernization of education have not been put into effect adequately. In this study, we have tried to examine the current educational practices and policies of this country and the problems that occurred in this practices and policies.

Keywords: Kyrgyzstan, Independence, Education, Politics, Legal.

* Doç. Dr., Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü Din Sosyolojisi ABD.

Giriş

Eğitimle ilgili politikaları belirlemek ve onları sürdürülebilir bir konuma oturtmak oldukça zordur. Toplumsal bir alt sistem ya da kurum olarak eğitim, diğer alt sistemler ve kurumlarla yakından ilişki ve etkileşim içerisindedir. Bu bağlamda eğitim veya eğitim politikaları diğer toplumsal alanlardan etkilendiği kadar onlardan etkilenir. Bu nedenle eğitim politikalarından yapılacak değişiklikler uzun vadeli ve dikkatli planlamaları gerektirir.

Sovyet döneminden önce Kırgızlar arasında formal eğitim oldukça zayıf olmasına karşın sözlü kültür ve bu kültüre dayalı informal eğitim güçlü bir şekilde yaşamaya devam etmiştir. Bilindiği üzere geleneksel Kırgız toplumu göçebe hayat tarzını benimsemiştir. Kışlak ve yaylak hayatı sürdüren Kırgız Türkleri, yalnızca okuma-yazma ve dini vecibelerini yerine getirebilecek kadar Kur'an okumayı öğrenmekle yetinirlerdi. Kırgızlar arasında az sayıda da olsa yetişmiş edip ve şairlerin bulunduğu bilinmektedir. Kırgızlar, 1840'lı yıllarda Rus işgaline uğramaları sonrası mektep ve medreselerin yaygınlaşmasına rağmen, istenilen eğitim seviyesine bir türlü ulaşamamışlardır. Bunun en önemli nedeni, Rusların uygulamaya koydukları eğitim sistemidir.

Bu dönemin en belirgin özelliklerinden birisi, önderliğini ve hocalığını Nikolay İlminsky'nin yaptığı Rus eğitim sistemi ve siyaseti çerçevesinde açılan Rus-Tatar, Rus-Kazak ve Rus-Kırgız okullarında Müslüman Türk asıllı çocukların Rusça eğitim görmeye ve Türk İslam kültürünü unutturmaya yönelik faaliyetlere zorlanmalarıdır. İlminsky'nin 1896'da ölümünden sonra eğitim alanındaki bu asimilasyon politikaları kısmen durmuş olsa da Kırgız Türkleri Rus okullarına karşı tepki göstermeye belli bir süre devam etmişlerdir. Yine de Kırgızlarda modern manada eğitimin Sovyet döneminde başladığı söylenebilir.

Sovyetler Birliği yaklaşık 70 yıl boyunca Kafkaslar ve Türkistan bölgeleri üzerinde uyguladığı eğitim politikalarıyla bir kültürel asimilasyonu gerçekleştirmeye çalışmıştı. Ancak Orta Asya halkları SSCB'nin hemen her türlü siyasi ve sosyal etkinliklerine katılmalarına rağmen, geleneklere bağlılık temelinde ortaya konulan reflekslerle kendilerine dayatılan kültürel unsurları benimsememiş, kendi geleneksel kültür unsurlarını koruyabilmişlerdir¹.

Bu bölgelerde yaşayan halkların eğitim yoluyla kültür kodlarını değiştirmeye yönelik hedeflerinin önceliğinde dil tahribatı vardı. Bilindiği gibi bir milletin eğitim, öğretim, iletişim, kültür vb alanlarında her türlü ortak değerlerin üretimi ve yaşatılmasının sembolik aracı dildir. Bu bölgelerde yaşayan Türk boyları arasındaki en önemli ortak payda, yöresel ağız farklılıkları

1 Polat, Fazlı, *Kültürel Kimlikten Ulusal Kimliğe*, Aktif Yay., İstanbul, 2007, s. 130.

olmasına rağmen birbirlerini anlayacak düzeydeki dil birliğidir. Aynı zamanda Türkiye Cumhuriyeti ile bu kardeş topluluklar arasında ki en temel ortak bağında Türkçe olduğunu hatırdan çıkarmamak gerekir. Sovyetler Birliği, bünyesinde bulundurduğu Türk topluluklarını daha kolay asimile etmek, kültürel değerleri yıpratmak ve yok etmek için Rus dilini bütün bölgelerdeki resmi ve eğitim kurumlarında devlet dili olarak uygulamıştır. Bugün bile gerek Kafkaslarda gerekse Orta Asya Türk Cumhuriyetlerinde Rusça hem resmi dildir hem de konuşulması bir prestij unsuru olarak kabul edilmektedir. Özellikle büyük kent merkezlerinde halkın çoğunluğu günlük hayatta ve resmi kurumlarda Rusça konuşmaktadır. Bu yüzden halk arasında yerel dillerin unutulmaya yüz tuttuğu bir gerçektir. Bu gerçeğe binaen olsa gerek Kırgızistan'ın ilk Cumhurbaşkanı Akayev tarafından onaylanan 2 Nisan 2004 tarihindeki 36 maddelik “Kırgız Respublikasının Mamlekettik Tili Cönündö Kırgız Respublikasının Mıyzamı” adlı kararnamede Kırgızistan'a Cumhurbaşkanı, Başbakan, Meclis başkanı ve devlet memuru olacak kişilerin Kırgızca bilmesi gereği vurgulanmıştır. Son Kırgız devlet başkanlığı seçiminde adaylara uygulanan Kırgızca sınavı örneklendirilebilir.

1990'lı yılların sonlarında ülkenin bağımsızlığını elde etmesinin akabinde yeni oluşturulan idari yapı içerisinde eğitim öğretim işlerini yürütmek üzere Kırgız Cumhuriyeti Eğitim ve Kültür Bakanlığı kurulmuştur. Bu aşamadan sonra Kırgızistan'da eğitim ve öğretimde yerelleşme fikri kabul görmesine karşılık yeni anlayışta oldukça merkezîyetçi bir yapılanmaya gidilmiştir. Artık eğitim-öğretim kurumları diğer kurumlar gibi merkezîyetçi, oldukça bürokratik ve otoriter bir yönetim anlayışı hâkimiyeti altındadır. Okullar okul müdürleri tarafından yönetilmektedir. Aslında Sovyet dönemi eğitim kurumları yerel yönetimlerce (oblast ve rayon) güçlendirilmeye çalışılmaktaydı. Muhtemeldir ki; merkezi otorite yerel bölgelerdeki kontrolü sağlama adına merkezîyetçi yönetim ve planlama anlayışını uygulamaya sokmuştur.²

Eğitimle ilgili yönetim ve iyileştirme programı sürecinde sivil destek ve katılım oldukça yetersizdir. Yönetimde kararlara katılma söz konusu değildir. Üst yönetimler, genel olarak emir verici ve kontrol edici konumunda olup teknik bilgi, organizasyon ve yönetim becerileri yönünden de yetersizdir. Alt kademe yöneticileri ve yerel yönetimler, çeşitli yönlerden yetki devrine hazır değildir. Kısaca, eğitimin organizasyonu ve yönetimi yönünden eski sistemden kalma kurumlar, süreçler, tutumlar ve alışkanlıklar devam etmekte olup bunlar, aynı zamanda gelişme ve değişmeye karşı da engel oluşturmaktadır.

2 Joldoshaliev, R. (2007), “Continuing teacher professional development in post-Soviet Kyrgyzstan”, *Journal of In-service Education*, Vol: 33, Num: 3, pp. 284-300.

Mevcut yapı içinde gerçekleştirilmek istenen değişmelerin amacına ulaşması oldukça güç görülmektedir. Zira değişim, sosyal sistemin bütün boyutlarını kapsayan bir süreç olup öncelikle zihniyette bir dönüşüm gerekmektedir.³

Kırgızistan Cumhuriyeti bağımsızlığını kazandıktan sonra siyasî, iktisadi ve idari alanda yetersiz de olsa yeniden yapılanma süreci başlatmıştır. Nisan 2010 yılında yapılan yönetim değişikliğiyle uluslararası anlaşmalar çerçevesinde yapılmaya çalışılan değişimler eğitim alanına çok fazla yansımadağı görülmektedir.

I- Ülkedeki Eğitim Yapılanmasının Mevcut Durumu

Ülkedeki eğitim ve öğretimin nasıl olacağı ilk 1992 Anayasasıyla belirlenmiştir. Eğitimle ilgili düzenlemeler en son 30 Nisan 2003 yılında yapılmıştır. Ancak her yeni anayasa yapımında eğitimle ilgili uygulamalar 1992 yılı Anayasasında yer aldığı şekliyle uygulanmaya devam edilmiştir. Buna göre Anayasanın 32. Maddesinde eğitim ve öğretim faaliyetleri ile ilgili hususlar şu şekilde belirtilmiştir.

1. Kırgızistan Cumhuriyeti'nin her vatandaşının eğitim görmeye hakkı vardır.
2. Temel eğitim⁴ zorunlu ve ücretsizdir.
3. Devlete ait eğitim kurumlarından her vatandaşın ücretsiz eğitim almaya hakkı vardır.
4. Devlet, tüm vatandaşların özel kabiliyetlerine göre meslekî, temel, orta ve yüksek eğitim alması için gerekli şartları hazırlar.
5. Vatandaşların devlet ve özel eğitim kurumlarından ücretli eğitim almaları yasalarda belirtilen esaslara ve şartlara göre sağlanır.
6. Ülkede faaliyet gösteren eğitim kurumlarının denetimi devletin resmi kurumlarınca yapılır.⁵

Anayasada bu şekilde temel şartları belirlenen eğitim ve öğretimle ilgili ilk düzenlemeler 16 Aralık 1992 tarihli 1074-XII numaralı yasayla şekillendirilmiştir. Ancak 1996 yılında eğitim yönetmeliğinde 1992 Anayasa ruhuna bağlı kalınarak yeniden yapılan düzenlemeyle önceki yasadaki bazı uygulamalardaki noksanlıklar giderilerek yeni bir Millî Eğitim programı oluşturulmuştur. Aralık 1997'de Orta Asya Türk Cumhuriyetleri Bağımsız

3 Şişman, Mehmet-Asım Sarı, "Kırgızistan'da Eğitimin Temel Problemleri ve Öğretmenlerin Hizmet İçi Eğitim İhtiyacı", *Sosyal Bilimler Dergisi*, Bişkek, 2009, s: 21, s.134-135.

4 Temel eğitimle kast edilen üniversite öncesi eğitimin bütün kademeleridir.

5 *Kırgızistan Cumhuriyeti Anayasası*, Madde 32, Bişkek, 1992, s. 15.

Devletler Topluluğu (B.D.T) (Beyaz Rusya, Kazakistan, Kırgızistan ve Rusya Federasyonu) bünyesinde yaptıkları anlaşmayla eğitimde denklik kararı almışlardır.

Devlet, eğitim alanındaki yeni düzenlemeleri B.D.T ülkeleri ile birlikte, Avrupa ve Amerika gibi gelişmiş ülkelerdeki standartları dikkate alarak çok daha modern ve çok kültürlülük çerçevesinde bir yaklaşımla şekillendirmeyi hedeflemiştir. Eğitimle ilgili Uluslararası işbirliğinin geliştirilmesi, gerekli şartların hazırlanarak eğitimin kalitesinin artırılması için “21. Asır Kadroları” adı altında bir program hazırlanmıştır. Bu programdan Cumhurbaşkanlığına bağlı “Eğitim ve Bilim İşleri Komisyonu” sorumlu tutulmuştur. Komisyon bu program gereği yurtiçi ve yurtdışı eğitim kuruluşlarıyla yeni anlaşmalar yaparak eğitim konusunda yurtdışına açılmayı hedefleyerek önemli kararlar almıştır. Bu programla başta Asya, Avrupa ve ABD olmak üzere dünyanın birçok yerinde Kırgızistanlı öğrencilerin öğrenim görmelerinin yolu açılmıştır. Yine bu anlaşmalar çerçevesinde değişik ülkelerle ortak iş birliği yapılarak Kırgızistan’da çok sayıda uluslararası üniversitenin kurulmasına olanak sağlanmıştır. Bunların en önemlilerinden olan Kırgız-Türk Manas Üniversitesi, Rusya Slavyan Üniversitesi, Kırgız Amerika Üniversitesi, Oş Şehrindeki Kırgız-Özbek Üniversitesi⁶v.b. sayabiliriz.

Yeni eğitim öğretim yasasını gerçekleştirmek için yönetmeliklerde gerekli düzenlemeler yapılarak bu hususta 14 maddelik temel yönetmelik esası oluşturulmuştur. Bunlar içerisinde Genel Eğitim Kurumları Yönetmeliği, Akşam Okulları Yönetmeliği, Eğitim Enstitüleri Yönetmeliği, Okul Öncesi Eğitim Kurumları Yönetmeliği, Millî Bilgisayar Lisesi Yönetmeliği ve Kırgız Cumhuriyeti Çocuklarının Okul Dışı Ek Eğitim Kurumları Yönetmeliği bulunmaktadır. Bunun yanında özel eğitime muhtaç çocukların eğitimi ile ilgili yasal düzenlemeler de yapılmıştır. Bu yönetmeliklerde kurumun genel yapısı, faaliyetleri, katılımcıları, işlevleri, eğitim süreci v.b. konular belirtilmiştir.

Kırgızistan eğitiminin amacı: “Eğitim ve öğretim sürecinde bireyin toplumun ve devletin menfaati dikkate alınarak, bireyin ahlakını, yüksek bilgi düzeyini ve sağlığını geliştirmek amaçlanmaktadır.” Bununla birlikte “Kırgızistan Cumhuriyetinin dünyadaki gelişmiş ülkeler seviyesine çıkarılması ve bunlar arasında yer alması hedeflenmiştir.”

Vatandaşların eğitim alma hakkı ile ilgili olarak 1997 tarih ve 84 numaralı eğitim yasasının 1.ve 2.maddelerinde şu açıklamalarla yer almaktadır:

6 Ayrıntılı bilgi için bkz. (Kırgızistan Cumhuriyeti Eğitim Bakanlığının Eğitim Rehberi) Spravoçnik, Kuda Poyti Uçıtıya Uçebniye Zavedeniya, g. Bişkek, 2000-2001, pp. 9-16.

1-Eğitim mevzuatı ve diğer haklarla ilgili düzenlemeler Kırgızistan Anayasası ve ilgili mevzuatlarla teminat altına alınmıştır.

2-Kırgızistan Cumhuriyeti vatandaşlarının cinsiyetine, milliyetine, diline sosyal ve ekonomik durumuna, görevine, dinî ve politik inancına, yaşadığı yere v.s. her türlü ayrımcılığa bakılmaksızın eğitim alma hakları vardır. K.C. sınırları içerisinde yaşayan yabancılar da K.C.'nin eğitim yasalarına tabi olarak eğitim alma haklarına sahiptirler.”

İlgili yasanın 3.maddesinde yer alan eğitim kurumlarının prensipleri;

- K.C. vatandaşlarının eğitim alma haklarının eşit bir şekilde sağlanması.

- Standarda uygun her tipteki eğitim kurumunda eğitim alma olanaklarının sağlanması.

- Ücretli eğitim kurumlarında gerekli kolaylıklara imkân sağlanması.

- Eğitim politikalarının hümanizme (insanlık değerlerinin önceliğine) dayandırılması.

- Uluslararası eğitim hedefleri ve standartlarına ulaşılmasının hedeflenmesi.

- Eğitimde devamlılığın sağlanması ve sistemleştirilmesi.

- Politik yaklaşımlara ve dini inançlara bağlı olmayan bir eğitim sisteminin kurulması.

- Meslekî eğitimin geliştirilmesi.

- Toplumsal eğitimin gerçekleştirilmesi.

- Yerli ve yabancı eğitim merkezlerinin çalışmasına imkan vererek çeşitliliğin sağlanması.

- Özel yeteneklere sahip öğrencilerin tespit edilmesi ve yönlendirilmesi” şeklinde özetlenebilir.

Görüldüğü üzere eğitim kurumlarının prensip kararları gerçekten modern bir eğitimin hedeflerine uygun olarak oluşturulmuştur. K.C. her alanda olduğu gibi eğitim alanı içinde de bazı standartlar belirlemiştir. Bu bağlamda ilgili yasanın 4. maddesinde belirlenen eğitim programları ve uygulamalarıyla ilgili husus şu şekilde ifade edilmektedir.⁷

1-K.C. eğitiminin her kademesi, belirli hedefler çerçevesinde düzenlenmiştir. Buna göre eğitim kurumlarına yerleştirilecek olan öğrencinin bilgi

7 Ayrıntılı bilgi için bkz. Akımcın Kızı Bukatca, *Bağımsızlık Sonrası Kırgızistan Orta Öğretim Ders Kitaplarında Din Anlatımı*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniv. S.B.E., Ankara 2008, s. 8-20.

ve beceri durumuna bakılarak o programda eğitim almaları sağlanacak ve mezun olduktan sonra ihtiyaçlara göre iş kollarına yerleştirileceklerdir.

2-Devletin belirlemiş olduğu eğitim alanındaki hedefleri gerçekleştirmeye çalışmak her kademedeki eğitim kurumları için zorunludur. Bunların kontrol ve denetimi hükümetlerce yapılır. Hükümet gerekli durumlarda belirlenen eğitim politikalarını yeniden gözden geçirerek diğer ülkelerin eğitim standartlarından ve programlarından yararlanarak değişiklik yapabilir. Süreç içerisinde K.C. Eğitim bakanlığınca yapılan araştırma ve incelemelerde ortaya konan standartlarla ilgili devlete bağlı eğitim kurumlarında bazı problemlerin yaşandığı tespit edilmiştir. Bu standartlara uymayan eğitim kurumları genelde yurt dışı kaynaklarla kurulan ve o ülke ile K.C.'nin ortak eğitim programının uygulandığı eğitim kurumlarıdır. Bu program devlet tarafından belirlenen standartla ilgili yasa maddesinin 2. bendindeki esasa göre yeniden düzenlenmiştir. Eğitim kurumlarını standartlara uygun olup olmadığı her eğitim ve öğretim yılı başında bakanlık tarafından kontrol edilmektedir.

Eğitim ve öğretimin hangi dillerle yapılacağı da ilgili yasanın 5.madde-sinde şu şekildedir: “Ülke çapındaki eğitim kurumlarında kabul edilen dil (devlet dili olarak) Kırgızcadır. Bunun yanında eğitim gören öğrencilerin isterlerse tercihine göre belirledikleri (Ana dillerinde veya yabancı dillerde) dillerle de eğitim yapabilmeleri devlet tarafından sağlanmaktadır. Genel eğitim politikası çerçevesinde bütün eğitim kurumlarında Kırgızca, Rusça ve bir yabancı dil öğrenmek zorunludur.”⁸

Ancak 2002 yılında yapılan bir yasal düzenlemeyle Kırgızcanın yanında Rusça da resmi dil olarak ilan edilmiştir. Bu değişikliğin temel sebebi özellikle yüksek öğretimde bütün derslerin Kırgızca yapılması şu anda mümkün gözükmemesinden kaynaklanmıştır. İlk ve orta öğretimde genelde eğitim dili Rusça yapıldığından Kırgızcanın gelişmesi ve bir eğitim dili haline getirilmesi konusunda sorunlar yaşanmaktadır. Ders kitaplarının tamamına yakını Rusçadır. Araştırmanın yapıldığı dönemde sosyal bilimler alanında Kırgızcanın geliştirilmesine yönelik birçok çalışma başlatmışlardır. Özellikle ilköğretime yönelik Kırgızca ders kitapları hazırlamaya başlanmıştır. Ancak fen bilimleri, teknik ve ekonomi içerikli ders kitaplarının tamamına yakını halen Rusçadır. Bu konudaki çalışmaların tamamlanması her şeyden önce ülkede sağlam ve istikrarlı bir siyasi oluşumun hakim olmasının yanında teknik ve ekonomik açıdan da yeterli alt yapının oluşturulması ile mümkün olacağı kanısındayız. Ülkedeki ekonomik sorunlar sebebiyle bu konuda ye-

8 Ayırtılı bilgi için bkz. (Kırgızistan Cumhuriyeti Eğitim Bakanlığının Eğitim Nizam Nemesi) “*Normotivno – pravoviyve dokumenti obşego srednego obrazovaniya, Doşkolno i Vneşkolnoğo Vospitaniya Kırgızskoy Respubliki*”, Tehnologiya Yay, Bişkek, 1998, pp. 6-41.

terli destek sağlanamamaktadır. Eğitimle ilgili yasanın 7. maddesi devletin bu konudaki teşvikini ve eğitim çalışanlarının ekonomik durumunun düzeltilmesi, onların meslekteki başarılarını teşvik noktasında ödüller verilmesi ve eğitimin toplum içerisinde önemini artırmaya yönelik düzenlemeleri içermektedir.

2006 yılı istatistik verilerine göre Kırgızistan da eğitim öğretim programları aşağıdaki gibidir.

Toplam Kreş sayısı: 465'tir. Bunlardan 264'ü şehirlerde, 201'i ise ilçelerde bulunmaktadır.

Toplam Anaokulu sayısı; 269'dur. Bunlardan 165'i şehirlerde, 104'ü ise ilçelerde bulunmaktadır.

2007-2008 istatistik verilerine göre Kırgızistan'daki okul sayısı: 2168'dir. Bunların 417'si şehirlerde, 1752'i ise ilçelerde bulunmaktadır.

Eğitim kurumlarının eğitim kademelerine göre tasnifi ise şöyledir;

İlkokul: 170; 13'ü şehirlerde 157'si ise ilçelerde bulunmaktadır.

Ortaokul: 169; 11'i şehirlerde 58'i ise ilçelerde bulunmaktadır.

Lise: 1739; 349'u şehirlerde, 1390'ı ise ilçelerde bulunmaktadır.

Buna göre Liselerdeki toplam öğrenci sayısı 1080061'dir. Bunun 326587'si şehirlerde, 753474'ü ise ilçelerde eğitim ve öğretim görmektedirler. Ülkede lise düzeyinde eğitim alan öğrencilerin cinsiyet açısından dağılımı ise, 535308'i kız, 544753'ü erkek öğrencilerden oluşmaktadır.⁹ Ülke genelindeki eğitime katılımın cinsiyet açısından eşit düzeyde olması, kız çocuklarının eğitime verilen önem açısından çok anlamlıdır.

Ülkede özel eğitim kurumu olarak lise sayısı 55'tir. Burada eğitim alan öğrencilerin toplam sayısı 15665'dir. Bu okulların büyük bir kısmı şehirlerde eğitim vermektedir. Genelde bu okullardaki öğrenci profili ise ülkenin üst kademesini oluşturan aile çocuklarından teşekkül etmektedir. Bu okulların çoğunluğu yabancı ülkelerin açmış oldukları okullardır.

Yine 2006 verilerine göre ülke genelindeki meslek okulları toplamı 111'dir. Öğrenci sayısı ise 29319. Görüldüğü gibi meslek okullarına olan rağbet oldukça düşüktür. Bunun nedenini ise bağımsızlık sonrası ülkede üretimin durması nedeniyle mesleki eğitim temelli iş alanlarındaki istihdamın yetersizliğine bağlamamız mümkündür.

9 Kırgızistan Cumhuriyeti, ulusal istatistik komitesi, sosyal ve ekolojik (çevre) istatistikleri bölümü Yayın komitesi, (Yayına hazırlayanlar), Abdıkalkov O.A., Üyeleri; Baycumanov D.B., Cumabayev K.D., Kim A.G., Gudkova N.İ., Plesovskih R.S., Abdımomunov R.A. /Kurum İnternet Sayfası, http://212.42.101.124:1041/stat1.kg/index.php?option=com_content&task=view&id=26&Itemid=94, Erişim Tarihi:10/7/2011.

Kırgızistan'da yüksek öğretim kurumları, üniversite, akademi, enstitü ve kolejlerden oluşmaktadır.¹⁰ 2007-2008 verilerine göre Yüksek Öğrenime bağlı Fakülte ve Yüksekokul sayısı toplam 49 dur. Öğrenci sayısı ise 250460'tır.¹¹

Bu konudaki istatistik veriler en son 2008 yılı itibariyle yapılmış olup, 2009- 2010-2011 eğitim öğretim yılı verileri henüz araştırılmamıştır.

Kırgız Devlet Üniversitesi, Bişkek Tarım Enstitüsü, Bişkek Sağlık Enstitüsü, Bişkek Politeknik Enstitüsü, Bişkek Spor Akademisi, Bişkek Kadınlar Pedagoji Enstitüsü, Oş Pedagoji Enstitüsü, Oş Politeknik Enstitüsü ülkede öne çıkmış başlıca yükseköğrenim kurumlarıdır.¹²

Devlet üniversitelerin gelirlerinin tamamına yakını öğrenci harç paralarından karşılandığı için üniversitelerin öğrenci sayısına bir sınırlama getirilememiştir. Eğitim kurumlarındaki fizikî şartların, sınıf ortamının, ders araç ve gereçlerinin öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılayamaması eğitimin kalitesinin düşmesine de sebebiyet vermektedir. Özellikle teknik ve uygulamaya dayalı alanlarda eğitim veren üniversitelerin eğitim seviyesi ve mezunlarının mesleki niteliği oldukça zayıf kalmıştır.

Eğitim öğretimle ilgili söz konusu eksiklikler hemen her yönetim tarafından dillendirilip çeşitli hal çareleri aranmasına rağmen çözüme kavuşturulamamıştır. Kolay kolay da çözülecek gibi durmamaktadır. Kırgızistan'ın bağımsızlıktan sonra eğitim ve öğretim alanında istenilen reformları gerçekleştirememesinin ve eğitim öğretim alanında yaşanan problemlerin temelde iki önemli nedeni bulunmaktadır. Bunlardan birisi, toplumun ve eğitimcilerin S.S.C.B döneminden kalma eğitim-öğretim alışkanlıkları ve özgüven eksikliği, diğeri ise eğitim konusundaki iktisadi ve fizikî alt yapı yetersizliğidir.

II- Eğitim Sistemi ve Aşamaları

K.C. eğitim sistemi, ilgili yasada şu şekilde açıklanmıştır: "K.C. eğitim sistemi bir bütündür. Bu bütünlük, farklı alanlarda eğitim veren kurumların standartlarının eşitliği bakımından tamamını kapsamaktadır. Eğitim kurumlarının denetimi ve organizasyonu, ilgili eğitim organlarının bağlı

10 Alimbekov, A. "Kırgız Cumhuriyeti ve Eğitim Sistemi Hakkında Genel Bilgi", *Türk Yurdu*, s: 21, 2001, s. 13-15.

11 Kırgızistan Cumhuriyeti, ulusal istatistik komitesi, İnternet Sayfası, http://212.42.101.124:1041/stat1.kg/index.php?option=com_content&task=view&id=26&Itemid=9, Erişim-Tarihi:10/7/2011.

12 Osmonov, Ö.C., A.A.Asankanov, *Kırgızistan Tarihi*, Bişkek, 2001, s. 467-469

bulunduğu üst kurumlarca yürütülür.”¹³ Eğitim sisteminin her aşaması bir sonraki eğitim programıyla ilişkilendirilmiştir. Eğitimdeki bir önceki aşama bir sonraki aşamanın temelini oluşturma niteliğini taşımaktadır. Diğer bir ifadeyle her eğitim aşamasının temel amacı bir sonraki aşamaya hazırlık mahiyetini taşımaktadır. K.C.’de eğitim ve öğretimle ilgili programlar eğitim bakanlığınca düzenlenmektedir. Bu düzenlemeye göre eğitim, genel eğitim programı ve yüksek meslek eğitimi programı olmak üzere iki kategoriye ayrılmaktadır.

Genel eğitim programında bireyin genel kültürünün ve entelektüel birikiminin oluşturulması amaçlanmaktadır. Böylelikle buradaki asıl hedef bireyin kişiliğinin gelişmesi, toplum hayatına uyumu ve ileride tercih edeceği mesleğini belirlemesine yöneliktir.

Eğitim Aşamaları ise; okul öncesi eğitim, ilk genel eğitim, temel genel eğitim ve orta eğitim programlarından oluşmaktadır.

İkinci kademe, yüksek meslek eğitiminden oluşmaktadır. Bu programdaki amaç ise yüksek ihtisaslı uzman yetiştirmek ve meslekî eğitimin kalitesini yükseltmektir.

Meslek eğitim programı, orta meslek eğitiminden sonra yüksek meslek eğitimi (lisans düzeyi) ve yüksek okul sonrası meslek eğitimi (yüksek lisans) programlardan oluşmaktadır.¹⁴

Eğitim kademeleri, halen Sovyet dönemi uygulamalarının devamı niteliğindedir. Bu konuda bir reform gereklidir. Ancak bu, çok kapsamlı ve yüksek maliyet gerektiren bir konudur ve ülkenin iktisadi ve siyasi durumunun henüz söz konusu reform için gerekli alt yapıyı karşılayamamasından uzak olduğu aşikardır.

A-Okul öncesi eğitim

Eğitim yasasının 15.maddesinde okul öncesi eğitimin temeli ailede başlar ve Kırgızca “bala bahçe” diye adlandırılan resmi kurumlarda tamamlanır. Bu kurumlardaki eğitimin amacı, çocuğun fizikî gelişimine katkıda bulunmak ve estetik duygular kazandırılmasını sağlamaktır.¹⁵ K.C.’de okul öncesi eğitim kurumlarının temeli S.S.C.B döneminde atılmıştı. Bu eğitim kurumlarının binaları diğer eğitim kurumlarından ayrı hemen her mahalle ve köyde bulunmaktaydı. Bağımsızlıktan önce “bala bahçeler” köylerde

13 *Normotivno – pravoviyie dokumenti obşego srednego obrazavaniya, Daşkolno i Vneşkolnoğo Vospitaniya Kırgızskoy Respubliki*, Tehnologiya Yay, Bişkek, 1998, pp. 7.

14 *a.g.e.*, s. 10-11.

15 *a.g.e.*, s. 12.

faaliyetini yürütürken, bağımsızlıktan sonra köy “bala bahçe”lerinin sayısı süratle azalmış, günümüzde ise yok denilecek düzeydedir. Bağımsızlık sonrası “bala bahçe” binalar genel eğitim için kullanılır hale gelmiştir. Bunun dışında özelleştirme programı çerçevesinde birçok “bala bahçe”nin binası devlet tarafından satılmıştır.

Okul öncesi eğitimde Kırgızistan’ın etnik ve siyasi yapısı gereği seçmeli sınıflar oluşturulmuştur. Bu sınıflarda genelde Rusça ve Kırgızca olmak üzere ağırlığına göre iki ayrı dilde eğitim verilmeye başlanmıştır. Ebeveynler, çocuklarını Kırgızca sınıfına veya Rusça sınıfına kayıt ettirmekte tercih sahibidir. Bununla birlikte çocuğun “bala bahçe”de eğitim alma süresi de değişmektedir. Sovyetler dönemi okul öncesi eğitiminin daha sistemli olduğu ifade edilmektedir. Bu kurumlarda eğitim alan çocukların beslenme ve sağlık gibi temel ihtiyaçları ücretsiz olarak karşılanmıştır. Bağımsızlık sonrası ülkedeki ekonomik problemlerin ortaya çıkmasıyla hemen her kurumdaki daralma burada da kendisini göstermiştir.

B-Okul Eğitimi (genel eğitim)

Okul eğitimi sisteminin diğer adı “Genel eğitim”dir. Genel eğitimin toplam süresi 11 yıldır. Genel eğitim; İlk genel eğitim (3-4 yıl), Temel genel eğitim (5 yıl), Orta (tam) genel eğitim (2-3 yıl) şeklinde üç aşamadan oluşmaktadır. Genel eğitimin bütün aşamaları ücretsizdir. Anayasanın 32. maddesinin 2. bendinde temel eğitim, belirtildiği üzere ücretsiz olarak verilmektedir. Ancak ülke ekonomisinin bugünkü kötü durumu, bu yasanın uygulanmasına imkân tanımaması nedeniyle bu yasanın uygulanma şansının olmadığı da bilinmektedir. Okullardaki eğitim araç ve gereç ihtiyaçlarının tamamı devlet tarafından karşılanamadığı için öğrencilerden katkı payı alınmaktadır. Ayrıca ders kitaplarının tedariki için de veliler gerekli ekonomik desteği verememektedirler. Ders kitapları, ya satın alınarak ya da okullardan kiralanarak temin edilmektedir. Yine çözümlenemeyen sorunların başında, S.S.C.B dönemi eğitim anlayışıyla yazılmış ders kitaplarıyla eğitimin yürütülüyor olmasıdır. Ekonomik imkânsızlıklar nedeniyle yeni değişen siyasi ve kültürel anlayışa uygun ders kitaplarının yazılıp eğitim hayatına kazandırılmaması bu sorunun sürüp gitmesinde etkindir.¹⁶

Genel eğitim kurumlarının eğitim programları, İlim, Bilim ve Kültür Bakanlığının (Eğitim Bakanlığı) belirlediği standartlarla şekillenmektedir. Bu kurumlardaki eğitim dili ise okulun kurucuları tarafından belirlenmektedir. Genel eğitim kurumlarında devlet dili olan Kırgızca ve Rusça zorunlu olarak okutulmaktadır. Genel eğitim kurumları, eğitim yasasına ters düşme-

¹⁶ *a.g.e.*, s. 48.

yecek şekilde kendi iç tüzüklerinin gerektirdiği biçimde ilave eğitim programları uygulayabilmektedirler. Anayasaya göre her ne kadar temel genel eğitim ücretsiz olsa da iç tüzüklerinde belirtmek şartı ile ücretli eğitim yapabilmektedir.¹⁷

Genel eğitim, öğrenciler, kurum çalışanları ve ailelerin katılımıyla şekillenmektedir.¹⁸

Eğitim yasasının dikkat çeken en önemli maddelerinden birisi de 2. maddedir. Buna göre genel eğitim kurumlarında dini ve siyasî, faaliyetlere yer verilmez. Bu maddenin S.S.C.B dönemi eğitim anlayışının bir eseri olduğu ifade edilmektedir.

B-1. İlk eğitim

İlk eğitimde öğrenim süresi 3-4 yıldır. Hedefleri ise şu şekilde özetlenebilir: Öğrencilere; okuma yazmanın öğretilmesi, dört işlemin öğretilmesi, düşünme gücünün geliştirilmesi, davranışların kontrolünün sağlanması, kültürlü bir şekilde konuşmanın öğretilmesi ve toplum kurallarının benimsenmesi¹⁹ şeklinde düzenlenmiştir.

B-2. Temel eğitim

Temel eğitimde öğrenim süresi 5 yıldır. Temel eğitimde öğrencilerin genel eğitim programlarına alışması, okulu benimsemesi ve eğitime motivasyonun sağlanması amaçlanmaktadır. Bu aşamada öğrencinin eğilimleri istekleri ve yetenekleri dikkate alınarak onun kimliğini kazanmasına yardımcı olacak programlar yer almaktadır. Aynı zamanda toplumsal hayata uyum sağlaması da bu aşamanın önemli bir sürecini oluşturmaktadır.²⁰ Temel eğitim bittikten sonra öğrenciye diploma (kübölük) belgesi verilmektedir.

B-3. Orta eğitim

Orta eğitimin öğrenim süresi 2-3 yıldır. Orta eğitim, genel eğitimin son aşamasıdır. Bu aşama öğrencinin daha çok üniversiteye hazırlanması yönüyle adeta üniversite eğitiminin bir hazırlık safhası şeklindedir.

C- Okul Dışı Eğitim

Okul dışı (örgün) eğitim de yasalarla düzenlenmiştir. Bu düzenlemeye göre okul dışı eğitim, çocukların estetik ve kültürel yönden gelişmesini sağlama, doğayı ve çevreyi tanımayı amaçlamaktadır. Yine bu eğitimle vatandaşlık bilgisi verilmekte olup teknik, spor v.b. dallara yönlendirilmele-

17 *a.g.e.*, s. 54.

18 *a.g.e.*, s. 56.

19 *a.g.e.*, s. 54.

20 *a.g.e.*, s. 54.

ri amaçlanmaktadır. Okul dışı eğitim öğrencinin boş vakitlerini değerlendirilmesine, meslekî tercihini belirlemesine, ahlakî ve entelektüel gelişimine yardımcı olmaktadır. Yasalar gereği okul dışı eğitimin finansını da devletin karşılaması gerekmektedir.²¹ Ancak yukarıda da belirtildiği gibi ülkedeki yaşanan ekonomik problemler nedeniyle buradaki maliyetler de katılımcılar tarafından karşılanmaktadır.

D- İlk Meslek Eğitimi

Meslek eğitiminin amacı, üretim ihtiyacına göre kalifiye eleman ve işçi yetiştirmektir. İlk meslek eğitimi, genel eğitim içerisinde yer alır. Bazı teknik meslekler için en ince ayrıntısı dikkate alınarak orta eğitim veya planlanmış tek programa sahip genel ve meslek eğitimi içerisinde müfredat oluşturulmuştur. Zorunlu durumlarda temel eğitimi olmayanlara meslek sahibi olabilmeleri için mesleki eğitim imkânı da sağlanmaktadır.

İlk meslek eğitimi devlet tarafından onaylanmış meslekî eğitim kurumlarında, piyasalarda, eğitim işletmelerinde ve özel eğitim kurumlarında verilebilmektedir.²²

E- Orta ve Yüksek Meslek Eğitimi

Orta meslek eğitimin amacı, bireyin belirli bir alanda uzmanlaşmasını temine yöneliktir. Orta meslek eğitim kurumları, çeşitli meslek alanlarda eğitim programları gerçekleştirmektedir. Yüksek meslek eğitiminin amacı değişik derecedeki ihtisas uzmanlarını ve bilimsel pedagoji formasyonu vererek ihtiyaçlar doğrultusunda kadrolar yetiştirmektir. Yüksek meslek eğitiminde bir alanda uzmanlaşmayı sağlayacak üst düzey eğitim verilmektedir. Yüksek eğitim kurumlarında “akademik meslek meclisleri” oluşturularak lisansüstü akademik eğitim yapılmaktadır. Yüksek meslek eğitimine orta genel eğitim veya orta meslek eğitimi diplomasıyla başlanılmaktadır.²³

Diğer kurumlarda olduğu gibi eğitim kurumlarının da fiziki ve alt yapı yetersizliği bilinmektedir. Örneğin; okul binaları oldukça eskidir. Binaların bakım ve onarımı konusunda merkezi bütçeden yeterli kaynak ayrılmamaktadır. Öğretmen maaşları dışında eğitimin diğer kaynakları, aileler ve sivil toplum örgütlerince karşılanmaktadır. Teknolojik alt yapı yetersiz olup, eğitim-öğretimde bilgisayardan yararlanma düzeyi düşüktür. Eğitimin finansmanı için merkezi ve yerel yönetimler tarafından ayrılan maddi kaynaklar yetersizdir. Bu durum, okulları başka arayışlara sevk etmektedir. Yasal

21 *a.g.e.*, s. 13.

22 *a.g.e.*, s. 13.

23 *a.g.e.*, s. 13-14.

açından parasız olan eğitim hizmeti, velilerden ve öğrencilerden çeşitli adlar altında alınan paralarla yasal olmadığı halde paralı hale gelmektedir. Kurumlarda etkili bir bilgi ve veri yönetim sistemi oluşturulamaması nedeniyle kurumlar arası işbirliği sağlanamamaktadır. Okullardaki kütüphane ve yayınlar yetersizdir. Öğretim teknolojileri oldukça eskidir. Eğitim sürecinde ve eğitim kademeleri arası geçişte rüşvet ve kayırmacılık önemli bir sorundur. Bu durumun, eğitim kurumlarının verdiği diplomaların geçerliliğinin tartışılır hale gelmesine neden olduğu için eğitim sisteminin uluslararası arenada saygınlığına da zarar verdiği söylenebilir.²⁴

Mesleki bir örgütlenme veya bir organizasyon oluşturulmadığından eğitimciler, haklarını yeterince savunamamaktadırlar.²⁵ Bunun bir yansıması olarak da nitelikli öğretmenler yetiştirilmemekte ve yetiştirilen öğretmen adayları da mesleği tercih etmemektedirler. Öğretmen adaylarının yaklaşık üçte ikisi, meslekte çalışmakla birlikte ek iş yapmaya zorlanmaktadırlar. Mesleğin statüsü ve geliri oldukça düşük olup öğretmenler yoksulluk sınırının altında bir hayat standardına sahiptirler. Bu durum, eğitimde rüşvetin meşru hale gelmesinin de nedenleri arasındadır.²⁶

III- Okullarda Din Eğitimi Uygulamaları

Din, tarih boyunca insanın sosyal kimliğinin temel belirleyicisi durumunda olmuştur. Başka bir ifade ile din, ferdi bir tercih, dünyevi ve uhrevi bir huzur arayışı, metafizik bir tecrübe olmasının yanında: sosyolojik bir gerçekliktir. Buna göre dini kimlik sadece ferdi bir kimlik değil, aynı zamanda sosyal bir kimlik ve sosyal bir mensubiyet biçiminde kendini göstermektedir. Hatta bazı durumlarda din, yalnız başına bir kimlik göstergesi de olabilmektedir.

Bir sosyal gerçeklik olarak din, kamusal düzeyde kendisini iki şekilde göstermektedir: Bunlardan birincisi bireysel boyutta diğeri ise toplumsal boyuttadır. Bireysel boyuttaki görünümü daha çok bireyin sosyal yaşam alanındaki tutum ve davranışlarında görülür. Toplumsal boyut ise topluca yapılan dini ritüeller ve sosyal olaylar karşısındaki toplumsal davranışlarla tespit edilebilmektedir. Bu nedenle hemen her toplumda din eğitimi hem bireysel hem de toplumsal boyutuyla önem arz etmektedir. Dolayısıyla hiç bir otorite vatandaşlarının inançlarını doğru kanallardan öğrenmelerini ve dinin toplumda huzur ve güvenin sağlanmasındaki fonksiyonunu işlevsel

24 Şişman-Sarı, a.g.m, s. 135.

25 Joldoshalieva, R. "Continuing Teacher Professional Development in Post-Soviet Kyrgyzstan", *Journal of In-service Education*, Vol: 33, Num:3, September 2007 pp. 287-300(14).

26 Şişman-Sarı, a.g.m, s. 136.

kılmadaki rolünü düşünerek kontrolsüz bırakmamıştır. Buradan hareketle Kırgızistan Cumhuriyeti bağımsızlık sonrası eğitim sistemini oluştururken okullarda din eğitimi konusunu da ihmal etmemiştir. Kırgız toplumu gelenek ve göreneklerini dinsel temellere dayandırarak bugünkü kültürlerini korumaya çalışmışlardır ve bu yolla korumaya devam etmektedir.²⁷

Din devlet ilişkilerinin ayrı tutulması anlayışı, ilk dönemlerde eğitim kurumlarında din eğitimi verilip verilmemesi noktasında tartışmalara²⁸ yol açmıştır. Eğitim kurumlarında din eğitimi konusu bağımsızlıktan günümüze kadar gelen tartışmalardan birini oluşturmaktadır.

Din ve vicdan özgürlüğü konusu Anayasa'nın dışında Cumhurbaşkanlığı tarafından belirlenen kanun hükmündeki kararnamelerde yer almaktadır. Buna örnek olarak “inanç özgürlüğü ve dini kurumlar”²⁹ adını taşıyan kararname, vatandaşların din ve vicdan özgürlüğüne ilişkin bütün haklarını tüm incelikleri ile belirlemektedir.

Kırgızistan Cumhuriyeti Anayasa'sında din eğitimi hakkında bir esas belirtilmemektedir. Ancak genel eğitimle ilgili olarak 2. babın 3. bölümünün 32. maddesinin 1. fıkkında “Kırgızistan Cumhuriyeti'nin vatandaşı din eğitimi alma hakkına sahiptir” şeklinde bir hüküm yer almaktadır.³⁰

“İnanç Özgürlüğü ve Dini kurumlar” hakkındaki kanunun 1. bölümünün 6. maddesinde devlet, eğitim sistemi içerisinde yer alan kurumları (okulları) dini teşkilatlardan ayırmaktadır.³¹ Ancak, Anayasada yer alan eğitim hakkının yanında vatandaşların dinlerini seçmede ve din eğitimi almaları konusunda devlet engel çıkaramaz. Kırgızistan Cumhuriyeti'nde yaşayan her vatandaş din eğitimi almada serbesttir ve dini öğrenirken istediği dini seçebilir, toplu veya özel olarak dini eğitim alabilir. Kanunlar çerçevesinde dini teşkilatlar kendi tüzüklerine göre çocuk veya büyüklere din eğitimi yaptırabilmek için okullar ve kurumlar oluşturabilir, kendilerine ait olan ya da tahsis edilen binaları kullanarak buralarda din eğitimi verebilirler.

Din eğitimi veren şahıslar özel din eğitimi almış ihtisas sahibi kişiler tarafından gerçekleştirilmesi ve faaliyetlerini devlet idaresince görevlendirilmiş dini idarenin (din komisyonlarının) izniyle yürütmesi gerekmektedir.

27 Bkz. Polat, Kemal, *Beşikten Mezara Kırgız Türklerinde Gelenek ve İnanışlar*, T.D.V. Yay., Ankara 2005, s. 24-32.

28 Nazarbekov, İ. M., *İslam cana Bilim, Religiya i Obrazovaniye*, Bişkek, 1998, s. 27.

29 *Kırgızistan Cumhuriyeti eğitim kanunu*,16/12/1991, 656-12 numaralı maddenin, 19/11/1997'de düzeltilmiş 79 nolu maddesi, Bişkek, 1998.

30 *Kırgız Cumhuriyeti Anayasası*, Eğitim Yasası Madde;20.21/02.03, Bişkek, 1992.

31 a.y., s. 4.

Yasaya göre “Yeni nesillerin ahlaki ve manevi yönden eğitilmesi göz önünde bulundurularak, okullarda imkânlar ölçüsünde ahlak ve maneviyat dersleri verilebilir. Bu dersler, yerel organlar tarafından belirlenecek kişilerce verilir”.³²

Gerek genel orta eğitimde gerekse yüksek eğitimde öğrencilerin manevi ve ahlaki yönden yetiştirilmeleri hedeflenerek “İyman Sabagı (Ahlak dersi)” adlı bir ders programa alınmıştır. Bu dersin içeriğine bakıldığında genelde Kırgız örf adet ve geleneklerini anlatan, büyüklere saygıyı telkin eden bir anlayışı içermektedir. Bu dersler seçmeli dersler arasında yer almaktadır. Bu seçmeli dersler genelde okul idarecilerince belirlendiği gibi okulda eğitim alan öğrencilerin ailelerinin teklifleri doğrultusunda belirlenmektedir. Kırgızlar, örf ve adetlerine bağlı topluluklar olduklarından bu dersi hemen her vatandaş çocuğu için seçmekte ve öğretilmesini desteklemektedir. İslami motifler içermekle birlikte Sovyet döneminden kalan seküler bir ahlak anlayışı kazandırmayı hedefleyen, kültür aktarımında bile oldukça yetersiz bir içeriğe sahip derstir. Yeni eğitim politikası gereği, ders kitaplarında milli gelenek ve göreneklere daha çok vurgu yapılmıştır. Çünkü, gelenekle içi içe giren dini yaşantı geleneğin bir parçası olarak görülmektedir.

Kanaatimize göre Kırgız halkı Sovyetler Birliği döneminde ateist ideoloji gereği dinin daha ziyade siyasal, kültürel ve ekonomik bakımdan güçsüz toplumlarda ortaya çıktığı, özellikle Müslümanlığın, eğitim düzeyi düşük cahil insanlar arasında ilgi gördüğü, bilgili insanların ise herhangi bir dini inancı benimsemeye ihtiyaç duymadıkları³³ şeklinde bir propaganda taziyi altında kalmıştı. Bu nevi telkinlerinden dolayı toplumun belli bir kesimi, bu tip propagandaların tesirinde kalarak dini inanca sahip olmayı cahillik olarak görmüştür. Dolayısıyla bu derslerin içeriğini oluşturanlar dersle ilgili anti propagandaları engellemek için içeriği doğrudan dini bilgiler olarak değil de bu bilgileri örf, adet ve gelenek olarak sunma yaklaşımında bulunmuşlardır. Böylece doğrudan dindarlık ön plana çıkarılmadan geleneklerine bağlı olan Kırgız toplumunun Müslüman kimliğinin de korunma altına alınması hedeflenmiştir.

Sonuç

Bir toplumun eğitim politikası, geçmişin izlerini taşıyan, günün ihtiyaçlarına cevap vermeye çalışan, geleceğe yönelik algılamalar çerçevesinde yeni projeler oluşturmayı amaçlamalıdır. Bu projeler o toplumun kültür kodla-

32 a.y., Madde;79, Bişkek, 1992.

33 Yılmaz, Hüseyin, “Kırgızistan’da Misyonerlik ve Din Eğitimi”, *C.Ü.İlahiyat Fakültesi Dergisi* s: XI-1, 2007, s. 95-126.

rını dikkate alarak yolunu çizmesine yardımcı olmalıdır. Her toplumun bir eğitim politikası vardır ya da olmalıdır. Bu politikalar, o toplumun tarihini süzgeçten geçirerek, toplum yararına olanı korurken, eskimiş ve işlevselliğini yitirmiş olanları ayıklayan dinamik bir süreci oluşturur. Bir toplumun eğitim politikası, onun gelecekte nasıl bir toplum profili oluşturmak istediğine yönelik kurgusudur. Bir toplumda belirlenen eğitim politikaları güncel ve geliştirilebilir bir bilim anlayışı ile desteklenmediği sürece, soyut ve fantastik bir taslak olmaktan öteye gidemez.

Eğitim politikası, toplumun siyasal sisteminden bağımsız olarak düşünülemez. Her siyasal sistem kendisini ayakta tutacak ve meşrulaştıracak bir eğitim politikası oluşturur. Özellikle kapalı ve baskıcı siyasal yapılarda eğitim politikaları siyasal sistem için bir araç olarak kullanılmaktadır. Hâlbuki siyasal sistemler insanların refah ve mutluluğunu sağlamaya yönelik bir yapı oluşturmalıdır. Bu niteliğe sahip olmayan siyasal yapıların meşruiyetleri her zaman tartışmaya açık bir görünüm sergileyecektir. Bu tip siyasal sistemlerde oluşturulan eğitim politikaları istikrarlı ve nitelikli bir yapı oluşturma şansından çok uzaktır.

Uluslararası bazı kuruluşların (Dünya Bankası, Aga Khan Vakfı, Soros Vakfı, UNICEF, UNESCO, vd.) ve araştırmacıların Orta Asya coğrafyasında ve bu bağlamda Kırgızistan'da eğitim konusuyla ilgili hazırlamış oldukları raporlara göre, halen Kırgızistan'da her kademedeki eğitimden yararlanma konusunda bazı problemler olduğu, eğitimin, toplumun ve ülkenin beklentilerini karşılamaktan oldukça uzak olduğu görülmektedir.

Eğitim programlarının bütün kademelerinde ders kitaplarının yeniden güncellenmesi, uygulanan programların istihdama yönelik olması, eğitimde çağdaş standartların yakalanabilmesi için gerekli alt yapının oluşturulmasının yolları aranmalıdır. Okullarda uygulanan öğretim yöntemleri çok eskidir. Geçmiş dönemden kalma kimi uygulama ve alışkanlıklar devam etmektedir. Öğretmen merkezli, bilgiyi aktarmaya dayalı eğitim ve öğretim süreci, varlığını sürdürmektedir. Bu konuda da yapılabilecek yenilikler devreye sokularak eğitim alanında devrimsel değişimlerin yolunun açılması bir devlet politikası haline gelmelidir.

KAYNAKÇA

Alimbekov, A., "Kırgız Cumhuriyeti ve Eğitim Sistemi Hakkında Genel Bilgi", Türk Yurdu, s: 21, 2001.

Akımcı, Kızı Bukatca, *Bağımsızlık Sonrası Kırgızistan Orta Öğretim Ders Kitaplarında Din Anlatımı*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniv. S.B.E., Ankara, 2008.

Joldoshalieva, R.. Continuing teacher professional development in post-Soviet Kyrgyzstan, *Journal of In-service Education*, Vol: 33, Num: 3, September, 2007.

K.C., *Anayasası*, Bişkek, 1992.

Kyrgyz, Uluttuk Statistika Komitei, *Kırgız Respublikasındagi*, Bişkek, 2006.

Nazarbekov, İ.M: *İslam cana Bilim, Religiya i Obrazovaniye*, Bişkek, 1998.

(Kırgızistan Cumhuriyeti Eğitim Bakanlığının Eğitim Nizam Namesi) “*Normotivno–pravoviyie dokumenti obşego srednego obrazavaniya, Doşkolno i Vneşkolnoğo Vospitaniya Kırgızskoy Respubliki*”, Tehnologiya Yay, Bişkek, 1998.

Ö.C.Osmonov, A.A.Asankanov, *Kırgızstan Tarihı*, Bişkek, 2001.

Polat, Fazlı, *Kültürel Kimlikten Ulusal Kimliğe*, Aktif Yay., İstanbul 2007.

Polat, Kemal, *Beşikten Mezara Kırgız Türklerinde Gelenek ve İnanışlar*, T.D.V.Yay., Ankara, 2005.

(Kırgızistan Cumhuriyeti Eğitim Bakanlığının Rehberi) Spravoçnik, “*Kuda Poyti Uçitsya Uçebniye Zavedeniya*”, g. Bişkek, 2000-2001.

Şişman, Mehmet-Sarı, Asım, “Kırgızistan’da Eğitimin Temel Problemleri ve Öğretmenlerin Hizmet İçi Eğitim İhtiyacı” *Sosyal Bilimler Dergisi*, Bişkek, 2009.

Viktoria, Malashenok, *Kırgızistan’da Türkiye’nin ve Türklerin İmajı*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisan Tezi), Ankara Üniv. S.B.E., Ankara, 2006.

Yılmaz, Hüseyin, “Kırgızistan’da Misyonerlik ve Din Eğitimi”, *C.Ü.İlahiyat Fakültesi Dergisi* sayı XI–1,2007.

İnternet Kaynakçası Adresleri

Kırgızistan Cumhuriyeti, ulusal istatistik komitesi, sosyal ve ekolojik (çevre) istatistikleri bölümü. Yayın komitesi, (Yayına hazırlayanlar), Abdıkalıkov O.A., Üyeleri; Baycumanov D.B., Cumabayev K.D., Kim A.G., Gudkova N.İ., Plesovskih R.S., Abdımomunov R.A. /Kurum İnternet Sayfası, (Erişim Tarihi:10/7/2011) http://212.42.101.124:1041/stat1.kg/index.php?option=com_content&task=view&id=26&Itemid=94.